

ПІЗНЯК
Тетяна Іванівна
tetianapizniak@gmail.com

КОВАЛЬОВА
Ольга Михайлівна
olgakovalyovasumy@gmail.com

ПОНОМАРЕНКО
Ярослав Юрійович
super.blazer@ukr.net

к.е.н., доцент, Сумський
національний аграрний університет

к.е.н., доцент, Сумський національний
аграрний університет

студент, Сумський національний
аграрний університет

УДК 658:631.115.1

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

METHODICAL APPROACHES TO THE ECONOMIC EFFICIENCY OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITIES

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2020.5.6>

PIZNIAK Tetiana Ivanivna – PhD in Economics, Associate Professor, Sumy National Agrarian University

KOVALOVA Olha Mykhailivna – PhD in Economics, Associate Professor, Sumy National Agrarian University

PONOMARENKO Yaroslav Yuriiovych – student, Sumy National Agrarian University

У статті зроблено аналіз сучасних методів оцінки економічної ефективності підприємницької діяльності. Виявлено проблеми та недоліки, а також наслідки застосування цих методів. Зроблено та розкрито поняття економічної та соціальної ефективностей, а також розкрито суть теоретичних і практичних аспектів в оцінці ефективності підприємницької діяльності. Здійснено аналіз відносно використання сучасних методів оцінки ефективності в умовах сучасного розвитку українського підприємництва.

* * *

В статье сделан анализ современных методов оценки экономической эффективности предпринимательской деятельности. Были выявлены проблемы и недостатки, а также последствия применения этих методов. Сделано и раскрыто понятие экономической и социальной эффективности, а также раскрыта суть теоретических и практических аспектов при оценке эффективности предпринимательской деятельности. Осуществлен анализ по использованию современных методов оценки эффективности в условиях современного развития украинского предпринимательства.

* * *

Introduction. Economic efficiency of entrepreneurial activity is one of the most important criteria that are associated with the achievement of strategic goals in the development of the enterprise. The main problem in evaluating and applying cost-effectiveness tools is to obtain the best financial results through the use of all available resources.

The purpose of the paper is to investigate the problems and generalize those concepts that are related to the choice of methodological approaches and directions of development of economic efficiency of entrepreneurial activity.

Results. The paper analyzes of modern methods of estimation of economic efficiency of business activity is made. Problems and shortcomings were identified as well as the implications of using these methods. The concept of economic and social efficiency is elaborated and disclosed, as well as the essence of theoretical and practical aspects on estimation of the enterprise activity efficiency is revealed. Characterization of methodological approaches and methods themselves was also carried out. The analysis on the use of modern methods of performance evaluation in the context of modern development of Ukrainian enterprises is carried out. Positive and negative aspects of application of modern methods of estimation of efficiency of activity of the enterprise were revealed. Priorities of development of methods of estimation of efficiency on the conditions of adaptation taking into account development of market relations are also investigated.

Conclusion. Thus, the analysis of modern methods of assessing the economic efficiency of entrepreneurial activity at the present stage makes it possible to conclude that the valuation methods used have positive and negative factors. The conducted research revealed problems in the application of modern methods in practice in business activity.

Ключові слова: підприємство, методичні підходи, сучасні методи, результати діяльності, економічна ефективність, соціальна ефективність, оцінка ефективності підприємницької діяльності

Ключевые слова: предприятие, методические подходы, методы, результаты деятельности, экономическая эффективность, социальная эффективность, оценка деятельности предпринимательской деятельности

Keywords: enterprise, methodical approaches, modern methods, results of activity, economic efficiency, social efficiency, estimation of efficiency of business activity

ВСТУП

Економічна ефективність підприємницької діяльності є одним із найголовніших критеріїв, які пов'язуються

з досягненням стратегічних цілей у розвитку підприємства. Основна проблема в оцінці і застосуванні засобів для підвищення економічної ефективності полягає в отриманні найкращих фінансових результатів

шляхом використання всіх наявних ресурсів. Ринкові відносини постійно розвиваються, а з розвитком збільшується і рівень ризику, відбувається ріст конкурентоспроможності. Для виживання у таких умовах треба вміти раціонально визначати стратегію на ринку, проводити аналіз ефективності та раціонально використовувати резерви та ресурси з підвищення ефективності і конкурентоспроможності підприємницької діяльності на ринку.

МЕТА статті полягає у дослідженні проблем та узагальненні тих понять, які пов'язують з вибором методичних підходів та напрямків розвитку економічної ефективності підприємницької діяльності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною базою наукового дослідження є системний підхід до вивчення економічної ефективності підприємницької діяльності. Для вирішення визначених завдань у процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи, а саме: абстрактно-логічний (для теоретичного узагальнення висновків та аналізу результатів дослідження); аналіз і синтез (для аналізу окремих позитивних і негативних факторів на економічну ефективність підприємницької діяльності).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дане питання було досліджено багатьма вченими: М.Г. Чумаченком, Л.М. Гаєвською, Є.В. Мнихом, Г.В. Савицькою, В.В. Ковальновою, О.О. Соболевою, А.В. Сидоровою, С.О. Тульчинською, Ю.В. Тюленевою, О.І. Петковим та ін. Праці одних вчених розкрили суть таких понять як "ефективність" та "результативність", а в працях інших – визначено критерії та системи показників ефективності виробництва.

На сучасному етапі розвитку підприємств ефективність виробництва та підприємницької діяльності в Україні концентрується на досягненні успіхів у виробництві зі співвідношеннями тих витрат, які були здійсненні за досягнення цих успіхів. Ефективність підприємницької діяльності – це категорія, яка полягає у відповідності між результатами і витратами підприємства та цілями діяльності, а також інтересами власників.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ефективність підприємницької діяльності залежить від економічного та соціального компоненту. Економічна ефективність підприємницької діяльності – це фундамент та прогрес розвитку у виробництві, що несе за собою результативність підприємницької діяльності. Економічна ефективність підприємницької діяльності полягає у виробництві певної продукції за мінімальних затрат ресурсів. Тобто це порівняння витрат на виробництво та кінцевого результату. Зі свого боку, соціальна ефективність полягає у створенні нових робочих місць, а саме – у збільшенні їх кількості. Одними з основних завдань соціальної ефективності підприємницької діяльності в Україні є покращення умов праці, а також встановлення соціальних наслідків, які діляться на позитивні та негативні (безробіття, інфляція тощо). Порівняння всіх компонентів ефективності підприємницької діяльності у загальному виді будуть являти собою оцінку. В оцінці

ефективності підприємницької діяльності враховується ефективність для власників (учасників) підприємства. Оцінка ефективності здійснюється за певний період.

У визначенні економічної ефективності підприємницької діяльності, яка здійснюється відносно різних напрямків, потрібна власна методична основа, проте в Україні офіційна методика комплексної оцінки результатів підприємницької діяльності відсутня загалом. Отже, у визначенні ефективності підприємницької діяльності можна опиратися на такі положення, як:

– аналітична оцінка економічної та соціальної підприємницької діяльності – базується на показниках результатів комплексного аналізу підприємницьких структур за певний проміжок часу;

– експрес-аналіз – визначає динаміку змін показників, оцінює ці зміни та результати, а також вказує на прийняття мір та заходів по вдосконаленню управління. Ці заходи несуть собою мету по вдосконаленню та покращенню показників ефективності.

Однак обидва методи мають більш загальний характер. Враховуючи сучасний етап розвитку українських підприємств з'являється необхідність у використанні більш новіших методів з оцінки результатів ефективності підприємницької діяльності, бо старі методи не в змозі забезпечувати чітке та повне максимальне відображення всіх показників, що є недостатнім для керівництва під час прийняття нових стратегій та цілей. Отже, існує 3 основних методичних підходи, при використанні яких можливо провести точні аналізи ефективності підприємницької діяльності [1]:

1. Ринковий метод – використовується при здійсненні порівнянь одного підприємства з аналогічним другим;

2. Дохідний метод – базується на доходах перспективної вартості майна. Цей підхід показує позицію, в основному, покупця;

3. Витратний метод – базується на відображенні ефективності підприємницької діяльності та витрат.

Ці методичні підходи являються основними, проте вони мають як позитивні, так і негативні сторони. Ринковий підхід відображає нинішню практику в оцінці ефективності підприємницької діяльності, але він є відносно застарілим і потребує багато поправок та виправлень. Дохідний підхід враховує ринковий аспект та економічне старіння, проте також він містить не повністю достовірний характер, а лише частковий. У Зі свого боку витратний підхід є особливо придатним для певного виду підприємницької діяльності, що є достатньою перевагою над іншими методичними підходами. Але в ньому не розглядаються рівні прибутку, а також не береться до уваги вартість нематеріальних активів і гудвілу.

Отже, суть ринкового методу полягає в оцінці вартості акцій акціонерних підприємств, суть дохідного – у визначенні майбутніх грошових доходів, а суть витратного методу полягає у застосуванні для стабільних підприємств, які мають значні активи. Дані підходи були засновані на методах минулого, які активно використовувались у багатьох країнах.

Застосування цих методів на практиці позитивно відображається на оптимізації підприємницької діяльності та переході на вищий рівень у виробництві.

Найбільш яскраво виражені показники відображаються у таких країнах як Німеччина, Франція, США та Великобританія. Головною причиною використання цих підходів у вищеперерахованих країнах є саме їхня результативність, а також гнучкість у застосуванні нових навиків, які можуть бути отримані підприємством після оцінки ефективності та використання її в майбутньому.

Розвиток підприємницької діяльності несе за собою зміни і в системі методів оцінки ефективності підприємницької діяльності. Тому виникає потреба в їхній класифікації. Отже, показники підприємницької діяльності класифікуються таким чином [5]:

- показники залишкового прибутку;
- показники грошових потоків;
- показники, що засновані на ринкових оцінках;
- відносні показники;
- показники зростання.

Ця класифікація показників не має широкої популярності та мало використовується на практиці вітчизняними підприємцями, оскільки їхнє використання має низку проблем та перешкод, які на даному етапі мають важливе значення. Проблеми використання нових методів оцінки ефективності підприємницької діяльності полягає [6] у проблематичності збору інформації, недостатньому рівні кваліфікації персоналу, що займаються розрахунком даних показників, а також в нечіткій методиці для здійснення розрахунків сучасних показників.

Проте, не дивлячись на всі ці проблеми, вітчизняні підприємці однаково намагаються використовувати сучасні методи оцінки ефективності підприємницької діяльності, але якщо порівняти вітчизняні результати з результатами зарубіжних країн, то можна зробити висновок, що досягнення не являються високими. Звичайно ж, як і більш старі методи, сучасні мають як переваги, так і недоліки. До переваг [7] можна віднести великий спектр параметрів оцінки, що враховується під час використання сучасних методів аналізу та оцінки ефективності підприємницької діяльності. Також у проведенні аналізу враховується важливість фінансових та нефінансових показників. Сучасні методи оцінки та аналізу ефективності діяльності більш чітко пояснюють специфіку діяльності функціонування підприємства.

Зі свого боку до недоліків [7] можна віднести загальність отриманих показників при оцінці. Тобто показники не зможуть вказати на конкретні недоліки, а лише на загальні. Також, розрахованих показників буде замало для прийняття важливих стратегічних рішень.

Активне функціонування підприємництва на ринку напряму залежить від раціональних використань своїх ресурсів. Це є основним завданням підприємницької діяльності, але для того, щоб цього досягти, потрібно застосувати практичне використання нових, більш сучасніших методів з оцінки економічної ефективності підприємницької діяльності, з урахуванням властивих недоліків. Також потрібно робити детальний аналіз кожного показника фінансової звітності, щоб запобігти невідповідностей у фінансових результатах. Активне функціонування з раціональним використанням ресурсів підприємців можна досягти шляхом обрання

нових методів, водночас враховувати специфіку діяльності самого підприємницької діяльності. Дотримання всіх перерахованих аспектів допоможе в отриманні підприємцем бажаних результатів у майбутньому.

ВИСНОВКИ

Отже, проведений аналіз сучасних методів оцінки економічної ефективності підприємницької діяльності на сучасному етапі дає можливість зробити висновок, що використовувані методики оцінювання мають позитивні і негативні чинники. Проведене дослідження показало проблеми у застосуванні сучасних методів на практиці у підприємницькій діяльності. Зокрема, однією з основних проблем є недостатність та невідповідність даних фінансової звітності у значній частині сучасних методів, адже теоретичні та практичні значення результатів економічної ефективності підприємницької діяльності можуть бути стратегічно важливими для підприємців у прийнятті рішень щодо вектору розвитку в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Богданович О.Г. Аналіз ефективності підприємницької діяльності на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу. *Маркетинг і менеджмент інновацій. Проблеми розвитку підприємництва в Україні*. 2015 р. № 1. С. 209-214.
2. Шегда А.В. *Менеджмент*. К.: Знання, 2002. 582 с.
3. Воронкова А.Е. *Діагностика стану підприємства: теорія і практика*. Харків: "ІНЖЕК", 2008. 520 с.
4. Кривов'язюк І.В. *Економічна діагностика підприємства: теорія, методологія та практика застосування: монографія*. Луцьк, 2014. 260 с.
5. Говорушко Т.А., Клімаш Н.І. *Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу*. К.: Логос, 2015. 321 с.
6. Голубева Т.С., Колос І.В. *Методичні підходи з оцінки ефективності підприємницької діяльності. Актуальні проблеми економіки*. 2006. №5 (59). С. 66-71.
7. Іщенко І.І., Терещенко С.П. *Оцінка економічної ефективності виробництва та затрат*. К.: Вища школа, 2014. 188 с.
8. Фатенюк-Ткачук А., Харчук М. *Методичні основи аналізу зовнішнього середовища підприємств. Ефективна економіка*. 2015. Випуск 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4673>
9. Нортон Д., Каплан Р. *Система збалансованих показників. Від стратегії до дій*. Олімп-Бизнес, Бібліотека IBS. 2004. 320 с.
10. Петков О.І. *Методичні підходи до оцінювання економічної ефективності підприємств. Економіка та управління національним господарством*. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/42_2019/8.pdf
11. Касянчук Ю.А. *Ефективність підприємницької діяльності: підходи до визначення та складові елементи. Сучасні підходи до управління підприємством*. Київ, 2018. URL: <http://conf.management.fmm.kpi.ua/proc/article/view/129589>

References

1. Bogdanovych O.H. *Analysis of the effectiveness of the enterprise on the basis of reconciliation of interests of groups of economic influence. Marketing and innovation management. Problems of entrepreneurship development in Ukraine*. 2015. № 1. pp. 209-214. (in Ukrainian)
2. Shehda A.V. *Management*. Kyiv: Knowledge, 2002. 582 p. (in Ukrainian)
3. Voronkova A.E. *Diagnosis of the state of the enterprise:*

theory and practice. Kharkiv: INZHEK, 2008. 520 p. (in Ukrainian)

4. Kryvoviazuk I.V. *Economic diagnostics of the enterprise: theory, methodology and practice of application: monograph.* Lutsk, 2014. 260 p. (in Ukrainian)

5. Hovorushko T.A., Klimash N.I. *Enterprise performance management based on cost-oriented approach.* Kyiv: Logos, 2015. 312 p. (in Ukrainian)

6. Holubieva T.S., Kolos I.V. *Methodical approaches to assess the effectiveness of the enterprise. Current Issues in Economics.* 2006. № 5(59). pp. 66-71 (in Ukrainian)

7. Ishchenko I.I., Tereshchenko S.P. *Estimation of economic efficiency of production and costs.* Kyiv: High School, 2014. 188 p. (in Ukrainian)

8. Fatenok-Tkachuk A., Kharchuk M. *Methodical bases of*

enterprise environmental analysis. An efficient economy. 2015. Issue 12. URL:

<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4673> (in Ukrainian)

9. Norton D., Kaplan R. *The system of balanced indicators. From strategy to action.* Olympus Business, IBS Library. 2004. 320 p. (in Ukrainian)

10. Petkov O.I. *Methodical approaches to assessing the economic efficiency of enterprises.* URL: http://bses.in.ua/journals/2019/42_2019/8.pdf (in Ukrainian)

11. Kasianchuk Yu.A. *Efficiency of the enterprise activity: approaches to definition and components. Modern approaches to enterprise management.* Kyiv, 2018. URL: <http://conf.management.fmm.kpi.ua/proc/article/view/129589> (in Ukrainian)